

neskončnosti.
S svetlobo se giblje
okrogli trikot.

Ječa v svobodi.
Oko v tilniku.
Uho v popku.

KATARINA

Barbara Breclj

Zvečer je imela Katarina navado poslušati plošče, da je raztresla svoje misli, ki so se ji brez kakršnegakoli vzroka utrinjale po glavi in ki so bile popolnoma brez povezave s kakršnimkoli njenim dejanjem. Vse dokler je ni poklical Matjaž, ki je bil ob večerih prost. Prav lahko bi se zmenila že prejšnji večer, a nobeden od njiju ni bil nikoli prepričan, da si bo želel prav to, kar si morda ta hip, tudi jutri. Nikoli ni imela rada telefonskih razgovorov. Prav sovražila jih je, kadar sta se morala z Matjažem pogovarjati po tej napravi, ker si nikoli nista znala povedati česa pametnega ali zanimivega, ker sta ta čas vedno izkoristila za to, da sta drug drugega jezila z brezsmiselnimi stavki in praznimi ugotovitvami o stvareh, ki sploh niso bile pomembne.

V enem izmed takih pustih večerov, kot jih je imenovala, sta ji oče in mati prišla povedat, da se nameravata ločiti. Ni je presenetilo niti se ni začudila, tudi radovednosti ni vzbudilo v njej, ker je pač smatrala po neki čudni logiki svojih načel, da privatno življenje njenih staršev pripada pač samo njima ter bi ne bilo samo nevljudno, pač pa tudi neumestno vmešavati se vanj. Vprašala sta jo, če se strinja s to odločitvijo. In to edino se ji je zdelo neumno. Le kaj bi se izpremenilo, ko bi nasprotovala? Vsak zase bi jo poklicala v svojo sobo in ji obzirno razložila, kolikor se pač da razložiti njej, »odraslemu otroku«, da jima je nemogoče nadaljevati skupno življenje. Da je nesmiselno pretvarjati se pred ljudmi in končno hliniti lažno idilo doma. — Nič ni imela proti, le še enkrat je položila diamantno glavico na ploščo, ki jo je vrtela poprej, preden sta vstopila. Tudi potem, ko sta odšla, ni zamenjala plošče. Bila je koračnica iz filma El Cid. Zadnja koračnica junaka El Cida, ki mrtev v železnem oklepu jaha na konju. Ta melodija ji je ostala v ušesih kot nekaj pogrebnege, kot nekak simbol ločitve. Lo-

čitve med življenjem in smrtjo, ko so že vsi smrt spoznali za nadaljevanje svojega življenja. Pa vendar se ji ločitev njenih staršev ni zdela popolnoma nič tragičnega. Bila je brez bolečin in brez tistega, čemur pravijo »to boli in to rano le čas zaceli«. O kaki rani res ni bilo ne duha ne sluha.

Izgovorila sta to besedo ali bolje stavek »ločila se bova« ter ga razglasila kot kako domisljico po vseh treh sobah. Njej, Petru in Boštjanu. Morda bosta Peter in Boštjan očitajoče rekla: »Pa vendar ne, mama!« Tudi ona bi lahko rekla: »Saj to ni mogoče, oče,« a ji je že zdavnaj tiho in neopazno spolzela iz glave misel, da mora biti navezana na očeta ter da ji mora on pomeniti smisel in ideal njenega življenja. V boju, ki ga je izbojevala za njegovo navezanost, ni bilo žrtev in poraz je bil brez bolečin. Le čutno otopela otožnost jo je obhajala, kadarkoli se je zazrla vanj — poleg človeka, ki je živel zraven nje, je bila tu še misel, da ji je ta nepoznani tujec pravzaprav oče.

Vsa ta razglasitev po sobah, vse to je bila zgolj »fair« igra. Zunanja »fair« igra, ker se onadva v bistvu nista nič izpremenila. Ostala sta prav taka, kot morda zadnjih pet let, le da Katarina ni tega opazila, ker jo je preveč zaposlovalo lastno življenje in ker se je morda držala tudi svojih načel. Enkrat samkrat se ji je zdelo zanimivo (a samo zanimivo), kako valovi vsakdanjosti poplaknejo in odneso bistvo neznanu kam s seboj. Bil je to večer, ko se je mama vrnila s potovanja in ko sta si pripovedovala recepte. Kuhinjske recepte!

»Vidva sta pa res smešna, da vaju to zaposluje,« jima je rekla Katarina, »kot da bi se ne imela o čem drugem pogovarjati.«

Ta drugi del stavka, »kot da bi se ne imela o čem drugem pogovarjati«, jo je prvič ustavil ob misli, da si morda resnično nimata ničesar povedati. Da sta izčrpala vse svoje bogastvo v dvajsetih letih, v vseh brezštevilnih jutrih in večerih. In zdaj prazna, ne obupana, pač pa le obnemogla strmita v brezno nadaljnjih dvajsetih let. Tistikrat se nista mogla zediniti, kako naj naslovita recept. Oče se je navduševal za naziv jabolčna pita ali jabolčni narastek; šele po dolgotrajni debati, v kateri se je mami posrečilo dokazati, da je »pita« ravno nasprotje od »narastka«, je črtal pito in insistiral na naslovu »jabolčni narastek«; nikakor pa ne »jabolčna torta«, kot je to zahtevala mama, kljub temu da vsebuje maslo in večje število jajc. Morda bi Katarina tisti večer lahko slišala še kako ime, ki bi vsebovalo pridevnik »jabolčni«. A je odšla iz sobe, ker se ji je zdelo dolgočasno in nezanimivo poslušati razgovore o moki in specialni metodi, ki jo je bilo treba uporabiti za dosego tega kulinaričnega užitka. Vendar ju je hotela naslednje jutro vprašati, če sta se vsaj v naslovu zedinila, a je pozabila. Bilo je nekaj

brezizglednega, nekaj utrujajočega in zamorjenega v tem pripovedovanju receptov. A vse to je spadalo k njenemu svetu, sama sta si ga izgradila, sama sta ga dograjevala in tudi sama onadva sta upravičena, da ga rušita. Katarina je bila izven njenega sveta. Bila je samo prirastek. Kdo ve — potreben ali nepotreben?

V enem prav takem večeru, ko je poslušala plošče v prazni hiši, je prinesel poštar brzojavko, da se bo mama peljala skozi mesto ter želi, da pridejo na postajo. Skozi hrapav papir se ji je zazdelo, da še enkrat vidi vso pogrebščino zadnjega večera in slavnostne večerje, ob kateri ni mogel zaživeti niti najbolj enostaven, najbolj preprost in običajen razgovor. Kljub temu pa so nekateri izmed njih le poizkušali iz nekakšne zadrege spregovoriti nekaj vsakdanjih reči. A v trenutku, ko so bile izgovorjene, so jih odnesli vsi vetrovi vsak na svojo stran. Neka misel pa je bila vendar prijetna ob spominu na tisti večer. Katarini se je prav pri tisti večerji prvič posrečilo jesti ribo z natanko izpolnjenimi zapovedmi, da ji tudi Boštjan, ki je bil v teh stvareh pravi pikolovec, ni mogel ničesar očitati, čeprav jo je ves čas tako zoprno ocenjujoče opazoval, da bi mu z užitkom privoščila čisto drobno koščico v požiralniku. S spretnostjo vajenca je s posebnim nožem prerezala ribi hrbet. Porinila ploščate vilice med obe polovici, ne da bi se kjerkoli pretrgala koža ali nalomilo meso, z enim gibom, ki ni bil kdo ve kako lahkoten, odprla ribo, mirno vzdignila hrbtenico, kljub temu da je čutila, kako ji nekaj drobnega polzi po hrbtu, ter se za hip zagledala v glavo, ki je žalostno bingljala na koncu hrbtenice tako brez pomena, kot je včasih njena nasajena nanjo, zamenjala nož s koščkom odlomljenega kruha, ki ga pa žal nisi smel nikoli pojesti. Kako obupno dolgočasno in naporno je jesti ribo. Neekonomično; toliko truda za en sam grižljaj.

Torej jo bodo zopet videli — po štirih letih. Skoraj ni mogla verjeti, da so tako hitro pretékla. Tudi zdaj ni bila niti za las radovedna, ali se je izpremenila, ali jih bo spoznala in ali jih pogreša. Ta hladna, brezobzirna indolenca do česarkoli, kar se ni direktno tikalo nje same, ji je dala povod za tih, naveličan smehljaj. Vse te neumnosti, ves ta nesmiselni direndaj in pomp, ki je bil povezan z življenjem, je puščala v kotu svojih misli, kot obleke, nenošene obleke v omari. Pa jasno da je zaradi tega dolgočasna in mezanimiva, a to je niti ni tako motilo. Ogledujoč svojo sliko v ogledalu, se je začudeno izpraševala, kdo neki drži vse to meso in kosti skupaj. Kdo ji zapoveduje, da živi, in če že ne išče, pa vsaj kdaj pa kdaj poizkuša poiskati čas, v katerem bo

zaživela, ali čas, ki jo bo predramil in jo izoblikoval v osebnost. »Nasměj se,« si je glasno zapovedala. A je neprizadeto opazila, da je to, kar poizkuša ali kar dela, le golo premikanje ustnic, ki niso žive, ki niso voljne in mehke, ki še zdaleč niso take, da bi si jih kdo želel obuditi k življenju. S prstom je polzela po njihovem loku, narahlo, da bi jih vzdramila. Prav v tistem hipu je zazvonil telefon in vedela je, še preden je vzdignila črni monstrum k ušesu, da je Matjaž.

»Končno sem našel,« je samozavestno rekel.

»Kaj si našel?«

»Sobo vendar, za soboto, za najine nedelje, za vedno.«

»Lepo. — A upam, da ni tista, kjer poleg vkuhavajo sadje.«

»Prav tista. — Imaš kaj proti?«

»No, če tebe ne moti, da bodo med ljubkovanjem hodili po sol, lorberjeve liste ali kake žbice, je tudi meni prav.«

»Ne hodi no pikra, saj veš da skoraj nikoli niso doma. — Prepričan sem, da ti bo všeč. Prideš?«

»Pravkar je mama telegrafirala, da se pelje skozi mesto in nas želi videti. — Verjetno me ne bo. — Morda kasneje.«

»Izberi,« je odločno nadaljeval, »med mamo, ki ti nikoli ni bila mati, in menoj, ki sem ti vedno bil vse.«

»Moram se nasmehniti,« je rekla, »poznaš tisti Faulknerjev stavek: izberi med ničem in bridkostjo? Šele sedaj ga razumem. On je izbral bridkost, ker je bridkost del življenja in življenje je človek, ki ve, zakaj živi. — Jaz ne vem, zakaj živim, zato lahko mirne duše izberem nič. Ker je to nič in nič ne boli, tudi bolečine in bridkosti potem ne more biti.«

»Ah, kakšna nebeška traparija te je zopet obsedla. — Prideš? Samo to je pomembno. O teh lepo zvenceh besedah se bova kasneje pomenila.«

»Pridem,« je hitro rekla in pritisnila s kazalcem na vilice. Nekaj hipov je zrla v ta odurni, črni predmet in pomislila, da bi bil lahko vsaj tako prikupne barve, kot so knjižni ovitki. In zopet se je spomnila nekoga, ki ji je pripovedoval, da je neznansko jokal, ko je kot otrok spoznal, da ne more nikoli postati slon, ker je bila to njegova najljubša žival. Katarina se ne more niti jokati, ker še zdaleč ne slutiti, v kateri živalski podobi bi želela nastopati, ko bi ne bila človek, in če želi biti sploh kaj drugega kot človek. Ko bi vsaj ta trenutek doživela presvetlitev in v njej spoznala, da si želi ljubezni, brezmejno hrepeni po ljubezni z Matjažem, bi pustila vse, prav vse. In ko bi le slutila, da ji

bo srečanje z materjo kaj pomenilo, prineslo kaj nepričakovanega, bi pustila Matjaža, naj čaka, naj godrnja ali ji zameri, bilo bi ji tako vseeno.

Zvečer so odšli na postajo. Tudi oče. Med potjo so molčali in bili pogreznjeni med svoje ovratnike in misli. Vlak je imel uro zamude in Katarina je vedela, da Matjaž ni jezen, pač pa užaljen, in da je v svoji užaljenosti prijetno zadremal, ker pač Matjaž ni človek, ki bi jemal strasti kot nekaj zelo pomembnega in resnega. Strast je bila zanj le formula, ki si jo je moral vedno znova in znova sestavljati, da ni zamrla ali umrla. Moral ji je dodajati poživila kot umirajočemu človeku in jo negovati in pestovati. Bilo je nekaj smešnega v tem kultu ohranjanja strasti.

Katarina je ob čakanju na vlak začutila neznanski mir, ki je bil bolj podoben puščavi kot prijetnemu dremežu v sebi. Tej puščavi bi bilo treba nekje v sredi dodati le majhno mlakužo vode, ki bi umirajočega rešila gotove smrti, pa bi se lahko počutila zadovoljno s seboj. Zadovoljstvo, ki bi ji nudilo zgolj ugodje nad samo seboj, ki bi imelo volumen in bi ne bilo zgolj ploščata senca na peronu. Potem bi lahko mirne duše odgovorila na pogosto zastavljeno vprašanje: »Ali si srečna?« Da, seveda, zakaj pa ne? Srečna je, če je sreča nekaj tako nedoločljivega, nekaj tako neizkristaliziranega in če ima toliko obrazov, da se ti zde vsi enaki. Potem je srečna. Vse to ima, kar jo ohranja pri življenju, a ničesar, kar bi jo napolnilo. Vlak je pripeljal in mama je do pasu visela skozi okno.

»Tu smo, tu,« je zaklicala Katarina in stopila na prazen katranski sod, ki je stal tam.

»Kakšno postajo pa imate, saj je vse razrito,« jim je zaklicala skozi okno, še preden se je vlak ustavil.

»Joj, kako sta velika,« je rekla Petru in Boštjanu, ko ju je poljubila.

»Zdaj ste me res že vsi prerastli. — Vas ne bo nič sram, da imate tako majhno mamo. — In kje si ti, Katarina?«

»Tu sem, mama.« Sklonila se je k njej in se narahlo dotaknila njenih lic. V hipu je začutila, kako se je materino telo napelo, in ko jo je pogledala, je videla komaj opazen trepet njenih ustnic. Zato je bila presenečena, ko je zaslišala povsem ravnodušen materin glas:

»Lepo, da si me prišel pozdravit tudi ti.« — »Kako so že veliki najini otroci,« je nenadoma nekam v zadregi rekla in prijela Boštjana in Petra za roko, kot da bi ju hotela očetu pokazati. Oče se je zadovoljno smehljajal.

»Kako je kaj, punca?« jo je vprašal. Bil je to tako njegov stavek, da se je Katarina morala nasmehnuti.

»Dobro mi je, hvala. — Le zoprno je potovati s tujimi ljudmi — tako sam.«

»Ko bi potovala pred štirinajstimi dnevi, bi lahko skupaj,« je rekel oče.

»Mama, poznaš tisto zgodbo o dveh ljudeh v istem kupeju, od katerih je bil eden univerzitetni profesor, drugi pa barabca,« je v eni sapi zaklicala Katarina, ker je bilo to edino, kar je lahko storila v tem trenutku, drugače bi zaklicala: »Pa zakaj sta se ločila?«

»Ne. — Kam pa si potoval?«

»Na kongres.«

»Začne se takole. Dogaja se namreč v Rusiji. — Univerzitetni profesor prosi svojega soseda, če bi ga lahko zbudil, ko pride konduker.«

»Ah da, saj vem za tisti kongres. — Veliko se res ni pisalo o njem. Ali je vsaj uspel?«

»Seveda,« odgovori vljudno barabca,« je Katarina zopet začela, ko se je v mislih spomnila na čudno, napeto debatiranje o nekem brez-pomembnem receptu, ter za hip prestala, želeč v tej drobni sekundi prodreti globlje, kot bi po svojih načelih smela, a je takoj zopet skočila na prvotni tir, »jaz namreč nikoli ne spim v vlaku. Veste, ne morem.«

»Uspel, uspel. Ne glede na to, da so imeli vsi referate čez predpisanih deset minut.«

»In veš kaj potem?« je vprašala Katarina.

»Nimam pojma,« je odgovorila mama in jo pobožala po licu. »Pa ni nobenemu zvonil zvonec, da mora končati?«

Še vedno je držala roko na Katarinini rami.

»Ne. Vprašanje je le, koliko so sploh poslušali. — Pa tvoje šofiranje? Kako kaj napreduje?«

»Ne smeš biti začuden, ko boš lepega dne zagledal moj avto pred hišo. Seveda, če bo lepa jesen. — Kaj pravita na to, fanta, da zna vajina mama na stara leta šofirati kot kak poklicni šofer?«

»Ponosni smo, ponosni,« je zanosljal Peter.

»Lepo, samo sporoči nam prej,« je rekel oče, »tako da bomo vedeli.«

»Mislim, da je najbolje, če grem nazaj na vlak. Ne vem natanko, kdaj odide,« je opravičujoče rekla.

»Vendar, mama, moje zgodbe nisi slišala do konca.« Gledala jo je, kako je očetu podala roko, kot bi mu polagala Boštjana, prvega sina v naročje, ter mu s prav tako nežnim glasom, kot da bi mu rekla: glej, to je najin otrok! — dejala: »Na svidenje.« Nobena zgodba se ne

konča, je klavrno pomislila. Potem je mama poljubila Petra in Boštjana ter stopila h Katarini in se dotaknila njenih lic.

»Če res ne morete spati, je dejal univerzitetni profesor,« — Katarina ni odnehala — »potem je najbolje, če kar vam dam karto...«

»Ne bodi no zoprna s to zgodbo, saj jo mama že vendar pozna. Vsak človek jo pozna, in če je slučajno ne bi, jo prav malo zanima, ali ne, mama?« je zaključil Boštjan.

»Seveda me zanima,« je z brezskrbnim smehljajem rekla mama, »ko se bom peljala nazaj, mi jo moraš povedati do konca. Velja?«

Katarina je počasi stopila s praznega katranskega soda. Zazdela se ji je, da je nekdo obesil sila težko breme nanjo. Ozrla se je, da vidi, kdo je bil to. A za njo je stal le oče in nihče drug. Poizkušala je vzdigniti ramena, a se ji ni posrečilo. Objela se je z rokami, da bi zaustavila drget, ki jo z neznano bolečino tako silno preplavlja. Zdaj je vedela, zdaj je jasno ugotovila (le odkod ta povezava?), da ji edino ljubezen lahko da vsebino življenja. Kakršnekoli vrste ljubezen. Samo ona jo lahko naredi brezbrizno, neranljivo, neobčutljivo, nedostopno in vse, vse, da pa bo vendar ostala na drugi strani bogata, življenjska, resnična, polna in neumrljiva. Imela je suho, raskavo grlo. Vlak se je začel neslišno premikati.

»Mama,« je z obupno močjo zaklicala Katarina, »Boštjan in Peter gresta jutri v hribe. Plezat. — Jaz sem prejšnji teden naredila izpit in zdaj sem skoraj že...« Le še usta je odpirala, mama je ni mogla več slišati. Tekla je za vlakom in vsako malenkost ji je hotela povedati. Tisoč vprašanj se ji je utrnilo v glavi, ki so nemo klicala po odgovorih. Vzbudila se ji je radovednost po njenem življenju in želela si je, da bi se vrnil trenutek, ko jo je poljubila. Zdaj bi jo resnično želela poljubiti. Toliko stvari ji mora povedati. Toliko stvari! Potem se je upehala in obstala. Mama je bila do pasu sklonjena skozi okno in je mahala z roko, ki je Katarino naučila pisati črke, z roko, ki jo je božala in česala, mahala je z roko, ki je pletla žemperje in jo rešila obupa prve ljubezni. Z roko, ki je bila nekoč samo njena, Boštjanova in Petrova, mahala je z roko, ki ji ni pomenila zdaj ničesar več. Bila je zaledenela in mrtva. Mrtvih stvari pa se je Katarina bala, ker so bile izgubljene in ker je morala žalovati za njimi. Bogve kje vse bi jo morala Katarina iskati, da bi jo obudila nazaj k življenju, in potem, ali bi bila še vedno ta roka samo njena, Petrova in Boštjanova? Tisoč let je preteklo, odkar je bila ta roka topla in živa, odkar je znala božati in pomirjevati. In zdaj še ta bolečina nad spoznanjem (le odkod tolika jasnovidnost in razsodnost), da ta pozdrav ni namenjen ne Katarini niti Petru ali Boštjanu, pripadal je očetu in Katarina se je sun-

kovito obrnila, da bi ga videla. Oče je stal v mraku kot razvalina zmage. Potem se je počasi vrnila k trem kipom in rekla:

»Kako čudne oblike ima ljubezen.« Vsi so jo pogledali. »Prav čudne,« je dodala zase.

Potem je stekla, in tekla je kot neumna. Ne domov, tekla je k Matjažu, ker jo lahko le on reši te obupne more, ki jo zasleduje. In upala je ves čas, da se ne bo zbal svoje vloge odrešitelja. On sam ji je rekel, da ji je vse, potem jo bo tudi znal rešiti. Mora jo rešiti, ji poiskati izhod iz tega vrtinca in najti pot, po kateri bo varno stopala. Planila je v sobo in Matjaž je ležal na postelji, radio pa je igral koračnico El Cid. Pokleknila je k njemu in zakopala obraz v njegove dlani. Edino te roke jo lahko rešijo. Zdaj samo te.

»Reši me,« je soplala.

A ko ji je počasi slekel plašč in obleko, ko jo je pobožal po licih in ji izbrisal sled solz in ko je začutila njegovo toplo, rešitvi namenjeno roko na svojem telesu, je s kislim okusom v ustih pomislila, da ni izbrala samo bridkosti in bolečine za tlak svoje poti, pač pa nič in obup. Od tu pa ne pelje nobena pot nikamor več.